

Sladování politického a rodinného života jako klíčová překážka většího zapojení žen do politického života aneb „A okna už máte na Vánoce umytá?“

Petra Rakušanová

Shrnutí výzkumu poslankyň Parlamentu ČR (Petra Rakušanová a Lenka Veselá)

Výzkum realizovalo o.s. Fórum 50 % za finanční podpory Evropského sociálního fondu.

Cílem výzkumu poslankyň Parlamentu ČR bylo, na základě rozhovorů s poslankyněmi napříč politickým spektrem, lépe poznat a zmapovat bariéry, kterým mohou ženy čelit při vstupu do politického života a v průběhu své politické kariéry. Zajímala nás také problematika sladování politické kariéry s rodinným životem, problémy, se kterými se v této oblasti ženy-političky potýkají a nápady na možná řešení. Hlavním cílem projektu je přispět k vyrovnanému zastoupení žen a mužů ve veřejném životě prostřednictvím veřejné osvěty, výzkumné a publikační činnosti a prostřednictvím spolupráce s dalšími neziskovými organizacemi, které se zabývají problematikou rovných příležitostí žen a mužů.

Politika je mužský svět, a muži i jejich chování je ve vysoké politice obecně normou. Přestože jsou si respondentky našeho výzkumu těchto faktů vědomy (a uvědomují si rovněž, že na rozdíl od nich nejsou muži ve většině případů nuceni sladovat rodinný a politický život, vstupují do politiky z výhodnějších pozic, mají lepší sociální sítě, vyšší sebevědomí a „ostřejší lokty“), vstupují do politiky a jsou v ní úspěšné. Proč nepřenechat politiku mužům? Jednak by tak došlo k vyloučení poloviny populace z podílu na moci a došlo by k úplnému popření rovnosti příležitostí mužů a žen.

Vedle zmíněných nevýhod má ženství v politice, podle respondentek našeho výzkumu, i své výhody: například výhodu při vedení volební kampaně. Nejde však jen o ženství jako takové či o větší volitelnost žen (pokud se probojují na přední místa kandidátních listin). Podle respondentek jde především o větší komunikativnost a také ohleduplnost žen. Na základě výsledků výzkumu můžeme konstatovat, že ženy vnášejí do politiky nejen odlišná témata, ale především odlišné chápání správy věcí veřejných.

V následující části shrnujeme vždy v několika bodech výsledky výzkumu a aktuální situaci žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky a představujeme doporučení k možným řešením některých problémů:

1. Vstup do politiky a průběh politické kariéry

Vstup do politického života

- k rozhodnutí věnovat se politické dráze a veřejně se angažovat přivádí ženy-političky rodinné zázemí, osobní přesvědčení, snaha aktivně se podílet na řešení problémů veřejnosti a spoluutvářet společenské dění;
- politika obecně pro ženy-političky představuje službu lidem a prostředek k řešení celospolečenských témat a problémů;
- členství v politické straně poskytuje nezbytné zázemí pro zmíněné záměry a cíle;
- pro řadu aktivních žen představuje vstup do politického života logické vyústění dosavadní kariéry.

Doporučení:

- podpora občanských aktivit žen – občanská společnost je přirozeným rezervoárem či odborně rekrutační bází političek;
- ženy-političky si musí uvědomit roli politických stran a věnovat dostatečnou pozornost stranické činnosti, kterou dosud často podceňují.

Přípravenost pro politickou kariéru a průběh kariéry

- klíčové podmínky vstupu do politiky: schopnost komunikace s lidmi, schopnost vnímat potřeby lidí, zkušenosti s řízením, organizační schopnosti, vzdělání a silné téma;
- tematické zaměření poslankyň souvisí na jedné straně s jejich působením v určité komisi či výboru, na straně druhé jsou to často témata blízká původní profesi.

Doporučení:

- vzdělávání političek v rámci politických stran či nadstranických struktur – školení zaměřená na komunikaci, řízení, atd.

Působení ve sněmovně – členství ve výborech a hlasování

- nízké zastoupení žen v Poslanecké sněmovně se promítá i do poměru žen v jednotlivých orgánech sněmovny;
- existuje genderové rozdělení ve výborech;
- ženy-poslankyně jsou méně často zastoupeny v klíčových výborech jako je rozpočtový (1 žena / 21 mužů) či hospodářský (2 ženy / 20 mužů);
- při hlasování o důležitých žensky orientovaných zákonech (např. návrh zákona o náhradním výživném) hlasují ženy-poslankyně v souladu s postojem své strany.

Doporučení:

- formou seminářů, formálních a neformálních setkávání podporovat vytváření sítí mezi poslankyněmi na odborné bázi, vedle posilování odbornosti by vedlejším efektem této činnosti bylo také posilování genderové identity;
- v rámci těchto aktivit by bylo rovněž možné propojovat poslankyně s pro-ženskými organizacemi s kapacitou, dodávat k aktuálním ženským tématům odborná stanoviska, a studie.

2. Skloubení rodinného a pracovního života

- sladění rodinného a politického života je klíčovým problémem, se kterým se ženy-političky setkávají;
- sladění, péče o rodinu, péče o děti je často kritickým tématem v průběhu volební kampaně i v průběhu politické kariéry;
- ženy-političky hovoří o toleranci politické kariéry, a pouze zcela výjimečně o aktivní podpoře politické kariéry ze strany partnera;
- sladění ženy-političky také oslabuje, protože nemají tolik disponibilního času účastnit se neformálních setkání, tzv. zákulisní politiky či pejorativně tzv. politikaření.

Doporučení:

- otevření odborné a společenské diskuse srovnávající postavení žen-manažerek a žen-političek – na rozdíl od manažerek jsou poslankyně vystavené mnohem větší společenské kontrole a společenskému tlaku – přijetí placené pomoci může mít negativní vliv na politickou kariéru – společenská diskuse by pomohla rozkrýt původ a povahu tohoto tabu a oslabit jej;

3. Žena poslankyně

- při rozdělování poslanců a poslankyň do výborů hrají svou roli vedle odbornosti také genderové stereotypy;
- faktor, který nejméně výraznějším způsobem limituje politickou kariéru žen je čas - ženy-političky jsou si mnohem více než jejich mužští kolegové vědomy časové tísně, v níž se ve snaze o sladění rodinného a pracovního (politického) života nacházejí;
- na odborné platformě výboru mají ženy větší snahu než muži pracovat nadstranicky a dosáhnout politického kompromisu;
- výbory jsou pro respondentky prostorem, kde mají možnost uplatnit své předchozí zkušenosti, a především dosáhnout řešení společenských problémů a otázek;
- ve vysoké politice jsou časté genderové stereotypy ve vztahu k využívání tzv. ženských zbraní - přestože téměř všechny ženy-poslankyně osobně odmítají jejich využívání, jsou si vědomy toho, že jsou jim obecně připisovány;
- některé starší poslankyně se rovněž domnívají, že tzv. ženských zbraní využívají jejich (mladší) kolegyně - genderové stereotypy jsou v některých případech dále posilovány stereotypním vnímáním věku – mladé poslankyně jsou tak vystaveny dvojímu znevýhodnění;
- mezi nejčastěji využívané a genderově neutrální strategie patří komunikace, znalosti a vzdělání, cit pro situaci, snaha předcházet konfliktům, snaha o dosažení kompromisu a budování sítí.

Doporučení:

- formou seminářů, formálních a neformálních setkávání podporovat vytváření sítí mezi poslankyněmi na odborné bázi, vedle posilování odbornosti by vedlejším efektem této činnosti bylo také posilování genderové identity;
- **vedle toho je nutné otevřít veřejnou diskusi, která by se zaměřila na analýzu stereotypů zaměřených proti ženám v politice a v řídicích funkcích obecně.**

4. Ženy a muži v politickém životě

- **podle stávajících poslankyň by ženy, které chtějí uspět ve vysoké politice měly mít vzdělání, silné profesionální zázemí, přehled, sebevědomí a komunikační schopnosti, být flexibilní a profesionální, diplomatické a asertivní, mít pevný řád a osobní eleganci; dále by měly mít schopnost učit se, přijmout úspěch a neúspěch, reflektovat společenské potřeby, argumentovat a přesvědčit;**
- **proč musí ženy-političky umět více a být celkově lepší než muži-politici?** Protože veřejnost má na ženy-političky nejen jiné měřítko než na muže, ale obecně jsou od žen-politických očekávány vyšší morální a etické standardy, stejně jako příjemný vzhled.
- ženy, silněji než muži, se musí vyrovnávat se ztrátou soukromí a výrazným omezením rodinného života.

Doporučení:

- **formou otevřené veřejné diskuse bořit genderové stereotypy ve společnosti.**

5. Vztah ke straně

- **pro politickou kariéru napříč politickým spektrem hraje rozhodující roli porozumění vztahu ve straně a vytvoření vlastní silné vazby na stranickou organizaci a schopnost propracovat se stranickou hierarchií do rozhodovacích pozic;**
- rozhodujícím faktorem pro účast žen v politice jsou proto mechanismy pro výběr kandidátů;
- zatímco dostatečná kvalifikace mužů-kandidátů se předpokládá, ženy-političky jsou nuceny neustále dokazovat, že jsou dostatečně kvalifikované a to nikoli pouze v nominačním procesu, ale svou kvalifikaci musí neustále utvrzovat;
- mezi ženami v politice uvnitř stran napříč politickým spektrem funguje výrazná rivalita – která má mnoho podob, od nespolečnosti, přes sobecký přístup až k zatajování informací;

- vzájemná rivalita uvnitř stran je dále posílena ve vztahu k mladším poslankyním, jejichž autorita uvnitř poslaneckého klubu je omezená – jsou brány s rezervou, a apriori podezírány z využívání tzv. ženských strategií, které však častěji než zkušené poslankyně odmítají;

Doporučení:

- formou seminářů, formálních a neformálních setkávání podporovat vytváření sítí mezi poslankyněmi na odborné bázi, vedle posilování odbornosti by vedlejším efektem této činnosti bylo také posilování genderové identity;
- podle některých respondentek výzkumu by k řešení situace přispěly rovněž vnitrostranické kvóty (levicové poslankyně) nebo jiné vnitrostranické mechanismy pro narovnání poměru mužů a žen ve stranických funkcích (napříč politickým spektrem);
- podle respondentek by rovněž pomohlo zefektivnění fungování stávajících ženských organizací uvnitř politických stran.

6. Možné šance na změnu (místo závěru)

- Na otázku, jakým způsobem by bylo možné řešit nízký počet žen v politickém životě nacházíme čtyři typy odpovědí, které procházejí průřezově celou společností:
 1. **společenské** - je nutné proměnit společnost – změna společenské atmosféry, práce s veřejností, zaměřit se na média, odstraňovat genderové stereotypy;
 2. **výchova** – je nutné změnit výchovu dětí;
 3. **politické** – vytvářet pro ženy příležitosti a podmínky v rámci politických stran – proměnou a novým nastavením vnitrostranických mechanismů, například jak uvádí jedna respondentka „*aby si ženy nemusely místo na kandidátce odsedět na schůzi*“;
 4. **sítování** - vytvoření podmínek pro komunikaci žen-političek napříč politickým spektrem, vytváření komunikačních sítí;
- Zatímco první dva aspekty by měly být řešeny celospolečensky, třetí je spíše institucionální a týká se vnitřního fungování stran, ženy-političky by podle názoru některých z nich měly rovněž být aktivními aktérkami těchto změn.
- Výraznou možností, kterou by mohly ženy využít ve svůj prospěch při vstupu do politiky je jejich pozitivní vliv na voliče.
- Zatímco levicové strany nadále předpokládají automatickou podporu žen na základě programových bodů, především pravice politické strany začínají analyzovat působení žen-kandidátek na voliče.
- Tlakem na veřejné mínění by bylo možné tento faktor dále posilovat – pro voliče by mělo být samozřejmé hledat ženy-kandidátky nejen na bilboardech a propagačních materiálech stran, ale také na předních místech kandidátních listin (které jsou rovněž úspěšné v získávání preferenčních hlasů).